

KAI KURIE DAIKTINĖS IR PRIEVOLINĖS TEISĖS SANTYKIO PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Justas Sakavičius*

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedra

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Telefonas 271 4587

Elektroninis paštas ckk@mruni.eu

Pateikta 2008 m. kovo 18 d., parengta spausdinti 2008 m. gegužės 26 d.

Santrauka. Straipsnyje aptariami kai kurie probleminiai daiktinės ir prievolinės teisės santykio aspektai, taip pat siekiama paanalizuoti civilinės teisės mokslo specialistų dar nenagrinėtas arba mažai nagrinėtas daiktinės ir prievolinės teisės santykio, jų tarpusavio sąveikos ir tos sąveikos padarinių problemas. Išvalgoje taip pat stengiamasi pabrėžti būtinumą skirti daiktines nuo prievolinių teisių tiek praktikoje, tiek ir teorijoje, pateikiant kai kurias šių civilinės teisės pošakių atribojimo gaires. Pirmoje straipsnio dalyje į daiktinę teisę siekiama pažvelgti prievolinės teisės kategorijomis, mėginama pagrįsti, jog daiktinis teisinis santykis realizuojasi veikiamas prievolinės teisės. Antroje straipsnio dalyje išskiriamos pagrindinės daiktinės ir prievolinės teisės tarpusavio sąveikos formos. Trečiojoje dalyje atskleidžiama, jog prievolinė teisė ne visuomet tarnauja kaip daiktinės teisės apyvartos užtikrinimo garantas, o priešingai, tam tikrais atvejais (įkeitimo, daikto sulaikymo ir kt.), daiktinės teisės padeda funkcionuoti prievolinėms. Ketvirtoji straipsnio dalis skirta aptarti daiktinės ir prievolinės teisės suartėjimo atvejus bei iš to atsirandančias pasekmes, darant išvadą, jog praktikoje reikėtų siekti atriboti daiktines teises nuo prievolinių teisių. Penktojoje straipsnio dalyje analizuojamas praktinis daiktinės ir prievolinės teisės atribojimo pavyzdys, pateikiamos gairės, į ką reikėtų atkreipti dėmesį, visuomeninius santykius kvalifikuojant kaip daiktinius ar prievolinius.

Pagrindinės sąvokos: daiktinė teisė, prievolinė teisė, prievolė, santykis, „teisė į teisę“, turtinė teisė, nuoma, *emphyteusis*, *superficies*.

IVADAS

Šiuolaikinė, kontinentinės teisės tradicijas išlaikiusių valstybių, tarp jų ir Lietuvos, civilinė teisė, praktiškai neišvaiduojama be jos pasidalinimo į dvi šios teisės pošakes – daiktinę ir prievolinę. Toks skirstymas, beje, būdingas beveik visoms teisės sistemoms, pradedant nuo romėnų teisės ieškinių skirstymo *in rem* ir *in personam*. Anglosaksų teisės sistemoje šis skirstymas nėra toks ryškus, nes iš viso daug silpniau apibrėžta visa teisės sistema. Pavyzdžiui, V. Ansonas „Sutarčių teisėje“ cituoja Blekstono teiginį, kad sutarčių teisė yra nuosavybės teisės dalis [1, p. 74]. Vis tik tose teisinėse sistemose, kuriose yra įsigalėjęs daiktinės ir prievolinės teisės dualizmas, siekis paaiškinti daiktinės ir prievolinės teisės sąveikos ypatumus, neretai sukelia nemenkų teorinių ir praktinių sunkumų. Taip yra dėl to, jog kiekviena iš šių teisės pošakių pasižymi savitu visuomeni-

nių santykių teisinio reguliavimo mechanizmu, specifiniais pažeistų teisių gynimo būdais ir pan. Apie daiktinės ir prievolinės teisės pošakių atribojimo reikšmę ne vienoje savo nagrinėtoje byloje yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) (LAT 2001-04-18 nutartis, civilinėje byloje Nr. 3K-3-451/2001, *UAB „Alksnynė“ v. UAB „Holvita“*). Būtent šie aspektai iš esmės ir paskatino giliau analizuoti daiktinės ir prievolinės teisės dichotomiją, pa-nagrinėti iš daiktinės ir prievolinės teisės sąveikos atsirandančias problemas.

Straipsnio tyrimo tikslas – atskleisti teisinėje literatūroje dar nenagrinėtas arba mažai nagrinėtas daiktinės ir prievolinės teisės santykio, jų tarpusavio sąveikos ir tos sąveikos padarinių problemas, pateikti daiktinės ir prievolinės teisės skyrimo gaires. Būtent daiktinės ir prievolinės teisės santykis (sąveika) bei iš to kylančios pasekmės yra šio straipsnio tyrimo objektas. Tikslą pasiekti padės užsibrėžti uždaviniai – žvelgiant per prievolinės teisės prizmę pateikti netradicinį požiūrį į daiktinę teisę, aptarti daiktinės ir prievolinės teisės supanašėjimo tendencijas ir iš to susi-

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros doktorantas.

liejimo kylančias pasekmes, pateikti praktinių daiktinės ir prievolinės teisės sąveikavimo pavyzdžių. Straipsnyje taikomi metodai (sisteminis ir lyginamasis), kurių pagrindu atlikta prievolinė ir daiktinė teisė reglamentuojančių teisės normų, teismų praktikos bei Lietuvos ir užsienio teisės mokslininkų darbų analizė.

Trumpai apžvelgiant problemos ištyrimo laipsnį nurodytina, kad civilinės teisės moksle būta nemažai bandymų analizuoti daiktinės ir prievolinės teisės tarpusavio santykių bei ieškoti šių teisės pošakių panašumų ir skirtumų. Savo teisinės išvalgas minėtais klausimais yra pateikę prof. V. Mikelėnas, prof. V. Pakalniškis, dr. J. Kiršienė, dr. E. Baranauskas, dr. K. Jovaišas ir kiti Lietuvos civilinės teisės teoretikai. Ypatingą dėmesį daiktinių ir prievolinių teisių sąveikos aptarimui yra skyrę Rusijos mokslininkai. Tokie šios valstybės teisininkai kaip L. V. Ščenikova, (Л. В. Щенникова), O. J. Skvorcovas (O. Ю. Скворцов), V. V. Vaibakas (В. В. Ваибак) ir kiti gilinasi į daiktinės ir prievolės teisės subtilybes. Taip pat galima pastebėti, jog dėl menko daiktinės ir prievolinės teisės atskyrimo anglosaksų tradicijos šalyse, šių valstybių teisininkai daiktinės ir prievolinės teisės tarpusavio sąveikos beveik neaptaria, o jeigu ir analizuoja, tai tą dažniausiai daro vienos daiktinės teisės, t. y. nuosavybės teisės, kontekste. Todėl šiame straipsnyje bus daugiau remiamasi rusų bei lietuvių autorių išsakytomis nuomonėmis.

1. DAIKTINĖ TEISĖ PRIEVLINĖS TEISĖS KATEGORIJOMIS

Atrodytų paradoksaliai skamba teiginys, jog daiktinės teisės turinys gali būti aiškinamas naudojantis prievolinės teisės kategorijomis. Tačiau galima pamėginti įrodyti, jog daiktinė teisė yra realizuojama tik veikiamą prievolinių teisių santykiu.

Daiktinė teisė, kaip civilinės teisės tam tikrų normų bei jų grupių rinkinys, yra skirta apibrėžti teisiniam santykiui, susijusiam su daiktu. Tačiau civilinės teisės teorijoje neretai keliamas klausimas, koku būdu šis teisinis santykis turi būti formuojamas, t. y. ar jo pagrindiniu elementu turi būti laikomas asmens tiesioginis santykis su daiktu, ar vis tik asmens santykis su kitu asmeniu.

Profesorius V. Mikelėnas nurodo, kad daiktinei teisei atsirasi paprastai pakanka vieno subjekto – šios teisės įgijėjo, kuris įgyja tiesioginę galimybę daryti poveikį daiktui. Šią aplinkybę, jo nuomone, puikiai atspindi ir pats terminas „daiktinė teisė“, kuris reiškia teisę, siejamą veikia su daiktu, o ne su konkrečiu asmeniu. Dėl to šis mokslininkas nurodo, jog šiuo atžvilgiu, daiktinės teisės yra žmogaus teisinio santykio su daiktu forma, o prievolinės teisės yra asmens teisinio santykio su asmeniu forma [2, p. 42].

Tačiau yra teisės teoretikų, kurie daiktinę teisę suprantą diametriškai priešingai, t. y. ne kaip asmens santykį su daiktu, tačiau, kaip asmens santykį su kitu asmeniu dėl daikto [3, p. 61]. Profesorius A. Vaišvila, pateikdamas bendruosius teisinio santykio požymius, nurodo, kad teisinis santykis yra ne techninis, tačiau visuomeninis. Tai reiškia,

kad jis atsiranda ne tarp asmens ir daikto, o visada tik tarp žmonių dėl vertybių – daiktinių ar dvasinių įgijimo, naudojimo, disponavimo jomis ir jų apsaugos [4, p. 402].

Vakarų teisinėje literatūroje taip pat neretai diskutuojama apie tai, kad daiktinė (nuosavybės) teisė yra realizuojama, pasitelkiant prievolinę teisę. D. Raitas (David Wright) išreiškdamas savo požiūrį į nuosavybės teisę pažymi, kad nuosavybė gali būti suprantama ne tik kaip vientisa ir absoliuti teisinė konstrukcija, tačiau ir kaip tam tikrų prievolinių teisių rinkinys. Šis mokslininkas pažymi, kad pagal tokią koncepciją daiktinė (nuosavybės) teisė yra įgyvendinama atitinkamų prievolinės teisės normų nustatyta tvarka [5, p. 40-41]. Kitas nuosavybės teisės teoretikas J. Singeris (Joseph Singer), daiktinės (nuosavybės) teisės koncepciją grindžia jos socialine prigimtimi ir teigia, kad nuosavybė negali būti suprantama kaip absoliuti ir neribojama asmens galimybė elgtis su daiktu bet koku jam norimu būdu, tačiau nuosavybės įgyvendinimas visais atvejais turi būti susietas su daikto savininko pareiga prieš kitus asmenis. Autorius idealia nuosavybės įgyvendinimo forma laiko ne savininko absoliutų viešpatavimą turimo daikto atžvilgiu, tačiau jo pareigų, išplaukiančių iš daikto turėjimo, įgyvendinimą prieš visus kitus visuomenės narius [6, p. 210]. Taigi daiktinė teisė pirmiausia siejama su asmens pareiga, t. y. savininko prievole prieš trečiuosius asmenis. Reikia sutikti, kad tai pakankamai netradicinis požiūris į nuosavybės teisę, kadangi jis grindžiamas daiktinės (nuosavybės) teisės turėtojo pareigomis kitiems asmenims, o ne atvirkščiai – kitų asmenų pasyviomis pareigomis daiktinės teisės turėtojui, kaip tą pripažįsta daiktinės teisės klasikais.

Bet koku atveju daiktinį teisinį santykį aiškinant kaip santykį tarp asmenų, pripažintina, kad tokius asmenis turi sieti tam tikros teisės ir pareigos. Taip ir yra, nes pagal tradicinį daiktinės teisės supratimą, daiktiniame santykiyje egzistuoja daiktinės teisės turėtojo subjektinė teisė reikalauti, jog kiti asmenys susilaikytų nuo daiktinės teisės pažeidimo, o tie kiti asmenys turi pareigą susilaikyti nuo daiktinės teisės pažeidimų. Tačiau teisė ir pareiga – tai prievolinės teisės kategorijos. Todėl keltinas klausimas, ar teisių ir pareigų pripažinimas daiktiniu teisiniu santykiu neprieštarauja daiktinės ir prievolinės teisės dualizmui.

Manytina, kad teisės ir pareigos sąvokų naudojimas aiškinant daiktinį teisinį santykį nėra neteisingas, jis taip pat nepaneigia civilinės teisės skirstymo į daiktinę ir prievolinę.

Sutikus su prielaida, jog daiktinis teisinis santykis yra galimas tik tarp asmenų dėl daikto, reikia neišvengiamai sutikti, kad toks teisinis santykis gali pasireikšti tik tų asmenų tarpusavio ryšiu, atsirandančiu esant teisių ir pareigų sąveikai. Tiksliau tariant, kiekvienas daiktinis teisinis santykis gali būti suprantamas kaip pirminė, nerealizuota ir neapibrėžta neigiamo turinio prievolė, kurios esmę sudaro vieno asmens subjektinė teisė reikalauti susilaikyti nuo jo teisės pažeidžiančių veiksmų, o kitų asmenų pareiga šiam reikalavimui paklusti. Tačiau svarbu tai, kad jeigu įvyksta atitinkamas juridinis faktas (pvz., sandoris ar deliktas), tai tokia pirminė prievolė turi polinkį peraugti į naują, klasi-

kiniais požymiais pasižyminčią prievolę tarp konkrečių asmenų, su konkrečiu prievolinio pobūdžio reikalavimu.

Panašią išvargą, tik aiškindamas prievolinio teisinio santykio turinio užpildymo mechanizmą, pateikia profesorius P. S. Vitkevičius. Jo teigimu, net ir po sutarties sudarymo subjektinės teisės ir pareigos dar tebėra tik galimybė – jose numatytų teisinių galimybių ir būtinybių veiksmai taip pat iš karto nėra paprastai įvykdomi. Taigi teisinis santykis kurį laiką lieka tik kaip galimas tų veiksmų įvykdymo modelis ir realaus turinio neįgyja. Realiu turiniu jis užpildomas tik kai pardavėjas perduoda perkamą objektą, o pirkėjas jį priima ir sumoka sutartą kainą, o pardavėjas tą kainą gauna [7, p. 149].

Matyti, kad anksčiau išdėstyti pamąstymai pateisina daiktinio teisinio santykio teisinio vakuumo buvimą, kuris užpildomas tik įvykus tam tikram juridiniam faktui. Kitaip tariant, daiktinės teisės suaktyvinimas įvyksta tuomet, kai daiktinės teisės veikimo sferoje atsiranda prievolinis teisinis santykis (deliktas, sutartis ar pan.). Jeigu visuomenės nariai neturėtų jokio intereso į daiktą ir jo neišreikštų prievolinės teisės kategorijomis (pavyzdžiui, nenorėtų pirkti daikto, jo išsinuomoti ar netgi įvykdyti deliktą daikto atžvilgiu), tai atrodytų, kad daiktinės teisės režimas taptų neveiksmingas.

2. DAIKTINĖS IR PRIEVLINĖS TEISĖS PAGRINDINĖS SĄVEIKOS FORMOS

Teisinėje literatūroje viena dažniausiai aprašomų daiktinės ir prievolinės teisės sąveikos formų, yra atitinkamos daiktinės teisės atsiradimas, pasibaigimas ar pasikeitimas dėl prievolinių teisinių santykių. Tokiu būdu daiktinė teisė egzistuoja kaip prievolinių teisių padarinys. Pavyzdžiui, daikto savininkas perduoda savo daiktą kitam asmeniui. Prievolinio teisinio santykio atveju nutrūksta senojo savininko ir daikto ryšys ir gimsta naujas daiktinis naujojo savininko ir daikto santykis. Tokiais pavyzdžiais taip pat galėtų būti atvejai, kai asmenys atitinkamu sandoriu įtvirtina vieną arba kitą daiktinę teisę, pvz., susitaria dėl servituto, uzufrukto, ilgalaikės nuomos (*emphyteusis*), užstatymo teisės (*superficies*) ar kitų daiktinių teisių nustatymo.

Kita vertus, galima ir priešinga situacija, kuomet iš daiktinės teisės kyla tam tikros prievolės. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.161 str. atsirandančios užstatymo teisės (*superficies*) pagrindu, šios daiktinės teisės turėtojui gali kilti pareiga sumokėti daikto savininkui vienkartinę sumą arba mokėti periodinių mokesčių už naudojimąsi užstatymo teise. Tokia pati pareiga gali kilti ir iš ilgalaikės nuomos (*emphyteusis*) teisės. Be to, pastebėtina, jog daiktinių teisių pagrindu gali kilti ne tik pareiga atlyginti už naudojimąsi daiktine teise, bet ir kitokio pobūdžio pareigos. Pavyzdžiui, CK 4.144 str. įtvirtina uzufruktoriaus pareigų sąrašą, o CK 4.114 str. apibrėžia servituto turėtojo ir tarnaujančio daikto savininko pareigą išlaikyti servituto objektą. Tokių prievolių, kylančių iš daiktinių teisių galima rasti ir daugiau.

Reikėtų išskirti dar vieną daiktinės ir prievolinės tei-

sės santykio formą, t. y. daiktinės teisės pažeidimą (civilinį deliktą). Kaip pripažįstama mokslinėje literatūroje, esant daiktinės teisės pažeidimui, daiktinės teisės savininko interesai gali būti ginami trimis būdais, t. y. daiktinės teisės gynimo, prievolinės teisės gynimo priemonėmis ir kitomis, nesusijusiomis nei su daiktinėmis, nei prievolinėmis teisių gynimo priemonėmis [8, p. 5]. Pirmajai grupei priskiriami tokie teisių gynimo būdai kaip vindikacinio, negatorinio ieškinio pareiškimas, antrajai – nukentėjusio asmens reikalavimo dėl nuostolių atlyginimo pareiškimas, prevencinio ieškinio pareiškimas ir pan., trečiajai grupei priskiriamos tokios teisių gynimo priemonės kaip ieškinio dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškimas, reikalavimas gražinti be pagrindo įgytą turtą ir t. t. Svarbu tai, kad tuo atveju, jeigu pasirenkama ginti daiktines teises prievoliniu teisių gynimo būdu, yra kuriamas naujas teisinis santykis, kuris laikytinas prievoliniu.

Įdomi, tačiau diskutuotina šiuo klausimu yra teisininko K. Jovaišo nuomonė. Autorius įsitikinęs, kad daiktinės teisės pažeidimo atveju, naujas santykis nesiformuoja, tačiau ta pati daiktinė teisė transformuojama į prievolinę. Tokia transformacija įvyksta net ir tada, kai nebelieka paties daikto. Jeigu nuosavybės objektas yra pagrobtas, sunaikintas arba netekęs savo vartojamųjų savybių, savininkas nepraranda nuosavybės teisės į jį, nors šio daikto, kaip materialaus pasaulio objekto, savininkas nevaldo arba jo išvis nėra. Taigi tokiu atveju nuosavybės teisė, kaip ir materija niekur nepranyksta, tik keičia savo pavidalą, transformuojama į prievolių teisę [3, p. 68]. Tačiau laikantis tradicinės civilinės teisės dualizmo sampratos, su tokia pozicija galima nesutikti. Pirmiausia reikėtų pastebėti, kad nebelikus paties daikto, nebegali būti ir daiktinės teisės į jį, o nesant daiktinės teisės, ji negali į nieką transformuotis, taigi negali virsti į prievolinę teisę. Antra, pateikiama pozicija nėra tiksli teisių gynimo požiūriu, kadangi nebesant daikto, nebegali būti taikomi ir daiktinės teisės gynimo būdai, t. y. vindikacinis ar negatorinis ieškiniai, o tai paneigia „transformuotos“ daiktinės teisės egzistavimą. Todėl belieka pripažinti, kad daiktinės teisės turėtojo pažeisti interesai, neišlikus daiktui, gali būti ginami tik prievolinės teisės priemonėmis (pvz., reikalaujant atlyginti nuostolius ar kitais būdais). Tai yra visiškai naujo teisinio santykio formavimasis, tačiau ne, kaip teigia K. Jovaišas, daiktinio santykio tąsa.

Įdomu pastebėti, kad LAT formuojama praktika pripažįsta, jog daikto savininkui, praradusiam daiktą dėl nusikaltimo, nebegalint pasinaudoti daiktinės teisės gynimo būdais (pvz., reikšti vindikacinį ieškinį daiktą įgijusiam asmeniui), savininko teisės gali būti ginamos prievolinės teisės priemonėmis (pvz., reikalaujant atlyginti patirtus nuostolius). Tačiau ši teisių gynyba galima tais atvejais, jeigu ieškovas įrodo tokias aplinkybes, t. y. kad: 1) jis turėjo teisę išreikalauti daiktą iš sąžiningo įgijėjo, daiktas buvo pagrobtas, esantis daiktas yra būtent tas pagrobtasis daiktas, o sąžiningas įgijėjas yra atsakovas; 2) yra įstatyme įtvirtinti pagrindai atsakovo deliktinei atsakomybei kilti (CK 6.246-6.249 straipsniai) (LAT 2007-11-16 nutartis,

civilinėje byloje Nr. 3K-3-512/2007, *Vokietijos draudimo bendrovė „Zurich Versicherung AG“ v. S. M.*). Akivaizdu, jog tais atvejais, kai daiktinės teisės gynimo priemonės neefektyvios ir neduoda norimo rezultato, daiktinės teisės turėtojas gali siekti savo pažeistų teisių gynimo prievolinės teisės būdais. Reikia sutikti, kad tokiu būdu yra įtvirtinamas naujo prievolinio teisinio santykio formavimasis, kuris yra kildinamas būtent iš asmens turimų (ar turėtų) daiktinių teisių.

3. DAIKTINĖS IR PRIEVLINĖS TEISĖS TARPUSAVIO SUBORDINACIJA

Apskritai civilinės teisės teorijoje laikomasi nuomonės, kad daiktinės teisės visada lydi daiktą ir turi pirmenybę prieš kitas teises (pvz., prievolines teises) [9, p. 95]. Todėl aptinkama nuomonių, kad daiktinės ir prievolinės teisės santykis pasireiškia kaip tikslo ir priemonės tam tikslui pasiekti santykis, kuriame prievolinė teisė atlieka daiktinės teisės aptarnavimo vaidmenį. Iš to neretai kildinama prievolinės teisės pagalbinė funkcija daiktinės teisės atžvilgiu. Profesorius V. Pakalniškis nurodo, kad akivaizdus prievolių teisės ir daiktinės teisės funkcinio sąveikavimo pavyzdys, iš kurio aiškiai pastebime ne tik prievolių teisės išvestinį iš daiktinės teisės pobūdį, bet ir jos paskirtį – aptarnauti daiktinių teisių apyvartą [10, p. 84]. Tačiau, ar visais atvejais pasireiškia toks daiktinės ir prievolinės teisės ryšys. Juk yra atvejų, kai civiliniuose teisiniuose santykiuose daiktinės teisės tarnauja kaip prievolių užtikrinimo garantai. Tokiais atvejais vargu ar galime šnekėti apie prievolinės teisės paskirtį aptarnauti daiktinių teisių apyvartą. Veikiausiai būtų manyti, kad kai kurios daiktinės teisės (hipoteka, daikto sulaikymas ir kt.), yra naudojamos tinkamam prievolių teisės funkcionavimui užtikrinti.

Siekiant pagrįsti nurodytą teiginį, reikėtų pasiremti tam tikrais prievolinės ir daiktinės teisių sąveikos pavyzdžiais. Pavyzdžiui, nagrinėjant įkeitimo¹ ir prievolinės teisės sąveiką, negalima vienareikšmiškai teigti, kad įkeitimo teisę aptarnauja prievolinė teisė. Visų pirma, reikia prisiminti, jog įkeitimo pagrindinė paskirtis yra užtikrinti esamą arba būsimą skolinio įsipareigojimo tinkamą įvykdymą, t. y. tam tikros prievolės egzistavimą (CK 4.170 str., 4.198 str.). Tai savo ruožtu leidžia daryti išvadą, jog prievolinius kreditoriaus ir skolininko santykius aptarnauja daiktinės teisės institutas (įkeitimas). Be to, įkeitimo šalutinę prigimtį taip pat pagrindžia ir jo akcesoriškumas, t. y. priklausymas nuo susitariančių šalių prievolės. Pasibaigus pagrindinei prievolei, pasibaigia ir daiktinė teisė – įkeitimas (CK 4.197 str. 2 d. 1 p.). Tiesa, neišvengiamai tenka sutikti, jog įkeitimui atsirasti yra būtinas prievolinės teisės dalyvavimas (pavyzdžiui, turi būti sudaromas įkeitimo sandoris), tačiau manytina, kad tuo įkeitimo ir prievolinės teisės esminis tarpusavio santykis (tarnaujančios ir aptar-

¹Įkeitimo sąvoka šiame straipsnyje vartojama platesne prasme ir apima tiek nekilnojamųjų daiktų hipoteką, tiek kilnojamųjų daiktų įkeitimą.

naujamos teisės santykis) nesikeičia.

Kitas daiktinės teisės pavyzdys, patvirtinantis, jog ne visuomet prievolinė teisė tarnauja daiktinei teisei, yra svetimo daikto sulaikymo institutas (CK 4.299 str. – 4.235 str.). Daikto sulaikymo teisę kai kurie rusų mokslininkai (V. Vitrianskis, M. Braginskis) priskiria prievolių įvykdymo užtikrinimui [11, p. 551], tai savo ruožtu lemia daiktinės teisės pagalbinį pobūdį prievolių teisės atžvilgiu. Juk daikto sulaikymo teise yra naudojama tik tada, kai nėra vykdoma atitinkama prievolė, atitinkamai šią prievolę įvykdžius, daikto sulaikymas nebetenka faktinio pagrindo ir turi būti baigiamas. Taigi toks pavyzdys – akivaizdus daiktinės teisės priklausymas nuo prievolinės teisės. Be to, priešingai negu įkeitimas, daikto sulaikymo teisė gali kilti ir nesant atitinkamo susitarimo (sandorio) tarp šalių, kitaip tariant, gali būti realizuojama be prievolinės teisės pagalbos.

Tą patį galima pasakyti ir apie daiktinės teisės kai kuriuos suvaržymus, pavyzdžiui turto areštą, kuris taip pat yra akcesorinio taikymo ir dažniausiai skirtas prievolinei teisei užtikrinti. Jeigu ieškinio dėl skolos priteisimo atveju teismas taiko skolininko turto areštą, tai toks areštas, viena vertus, užtikrina realų kreditoriaus prievolinės kilmės reikalavimo patenkinimą, kita vertus, skatina skolininką susimokėti (įvykdyti prievolę). Kitais žodžiais tariant, turto areštas kaip daiktinės teisės suvaržymas, taip pat skatina bei užtikrina prievolinės teisės apyvartą.

Atrodo paradoksalu, tačiau atskirais atvejais, būtent daiktinė teisė yra subordinuota ir paklūsta prievolinei teisei.

Nepaisant aptartų išimčių atskirų teisės institutų teisiniame reguliavime, vis tik mokslinėje literatūroje viena-reikšmiškai išskiriamas daiktinės teisės prioritetas prieš prievolines teises. Tai reiškia, kad nuosavybės teisės yra prioritetingos, lyginant su prievolių, o pastarosios gali būti laikomosios organiškai pirmųjų dalimi [3, p. 69]. Tokią išvadą pagrindžia ir LAT formuojama praktika, neretai daiktines teises iškelianti aukščiau prievolių.

Pavyzdžiui, LAT savo jurisprudencijoje, kalbėdamas apie prievolinės teisės instituto restitucijos (CK 6.145 str.) ir sąžiningo įgijėjo instituto (CK 4.96 str.) tarpusavio santykį, ne kartą yra konstatavęs, kad restitucija gali būti taikoma tiek, kiek ji neprieštaruoja daiktinės teisės nuostatoms (LAT 2001-05-28 nutartis, civilinėje byloje Nr. 3K-3-627/2001, *Kauno miesto valdyba v. L. A. S., S. J., L. J. K.*). Be to, LAT laikosi pozicijos, kad teisės aktais nustatyti daiktinių teisių suvaržymai (pavyzdžiui, įpareigojimas nugriauti daiktą), negali būti šalių vienašališkai keičiami ar panaikinami prievolių teisės pagalba (šalių sandoriais), tuo iš pažiūros pripažindamas daiktinės teisės dominuojantį pobūdį prievolinės teisės atžvilgiu. Tačiau ar iš tiesų taip yra? LAT 2006-06-05 nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-377/2006 *Klaipėdos apskrities viršinininko administracija ir VĮ Valstybės turto fondas v. I. M.*, pažymėjo, kad ginčo pastatų suvaržymai buvo nustatyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu „Dėl privatizavimo objektų sąrašo patvirtinimo“, kuriuo gyvenamasis namas ir šulinys

buvo įtraukti į nugriautinų privatizuojamų objektų sąrašą. Nuosavybės teisės suvaržymai, kurie atsirado teisės aktų pagrindu, o po to buvo perkelti į sutartį, vėlesnių nuosavybės teisės įgijėjų vienašališkai negali būti panaikinti, o jų panaikinimas ar neįrašymas į perleidimo sutartis turi būti traktuojamas kaip niekinis ir nesukeliantis jokių teisinių pasekmių. Manytina, kad šio LAT išaiškinimo esmė yra ne iškelti daiktines teises aukščiau prievolinių, pripažįstant, jog nustatyti daiktinės teisės suvaržymai niekada negalės būti panaikinami prievolinės teisės būdais, tačiau pabrėžti, kad asmenys savo veiksmais (sandoriais) negali pakeisti teisės aktų pagrindu nustatyto nekilnojamojo daikto teisinio režimo. Galima spėti, kad LAT šioje byloje galėjo priimti visiškai priešingą sprendimą, jeigu vyriausybės nustatyti daiktinės teisės suvaržymai būtų buvę naikinami ne šalių susitarimu, bet atitinkamu vyriausybės aktu, kuris pagal savo esmę taip pat galėtų būti laikomas atitinkamu sandoriu.

4. DAIKTINIŲ IR PRIEVLINIŲ TEISIŲ SUARTĖJIMO TENDENCIJOS

Nors dualizmo esmė – nepalenkiamas jo griežtumas, tai yra negalimumas bet kokiai teisei būti ir tuo ir kitu [12, p. 34], tačiau kalbant apie daiktinės ir prievolinės teisės tarpusavio nuolatinę sąveiką, galima susidurti su daiktinės ir prievolinės teisės sutapatinimo problema, kurią išvėgia ir kai kurie teisės mokslininkai [13, p. 85]. Šių autorių nuomone, ribas tarp daiktinės ir prievolinės teisės naikina tai, jog civilinės teisės mokslas ir praktika, daiktinės teisės objektams priskiria ne tik materialaus pasaulio daiktus, tačiau ir nematerialų turtą, pvz., turtines teises. Tokiu būdu, viena vertus, yra naikinami bet kokie skirtumai tarp daiktinės ir prievolinės teisių, kita vertus, šis ribų panaikinimas sukuria nemažai praktinių ir teorinių problemų. Vienų autorių manymu, beatodairiškas laikymasis tradicinio požiūrio į nuosavybės teisę ir jos objektą negali paaiškinti naujų reiškinių ir todėl yra keistinas [14, p. 79], gi kitų mokslininkų nuomone, siekiant paaiškinti ar išspręsti vieną ar kitą teisinę problemą, nereikėtų skubėti atsisakyti civilinės teisės pagrinduose įtvirtinto teisės dualizmo [12, p. 37]. Toliau bus apžvelgiami kai kurie probleminiai daiktinės ir prievolinės teisės ribų nykimo klausimai.

Dažniausiai, kada yra diskutuojama apie daiktinės ir prievolinės teisių susiliejamą, turima omenyje turtinių teisių savybė būti daiktinių teisių santykių objektu. Pavyzdžiui, vieningai nesutariama, ar turtinė teisė gali būti nuosavybės teisės objektu, ar ji gali būti parduodama, įkeičiama ir t. t. Kartu keliamas klausimas, jeigu kurią nors turtinę teisę pripažintume nuosavybės teisės objektu, ar nesusidurtumėme su „teisės į teisę“ problema, apie kurią daug polemizuoja Rusijos civilinės teisės mokslininkai [15, p. 44 – 76].

„Teisės į teisę“ konstrukcija pasireiškia tuo, kad atitinkama teisė yra laikoma kitos teisės objektu, pvz., reikalavimo į skolininką teisė tuo pačiu yra asmens nuosavybės teisė. „Teisė į teisę“ dažnai kritikuojama dėl savo neapibrėžto pobūdžio, kadangi sudaro prielaidas atsirasti teisių struktū-

rai iki begalybės, dėl ko teisinio santykio požiūriu pasimeta teisės objektas, t. y. vertybė, dėl kurios ir atsiranda teisė. Tačiau esant dabartinei civilinių teisių santykių dinamikai, kai materialiuosius pasaulio dalykus keičia nematerialus turtas, „teisės į teisę“ reiškinys neišvengiamas. Be to, tokiam reiškiniui prielaidas sukuria ir šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas², kuris tiesiog negali likti statiškas besikeičiančių visuomeninių santykių atžvilgiu. Be to, netgi Europos žmogaus teisių ir Europos žmogaus teisių komisijos praktikoje pripažįstama, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmojo papildomo protokolo 1 straipsnyje vartojama nuosavybės samprata apima visas realiai egzistuojančias turtines teises (daiktines teises, intelektines nuosavybės teises, privačius ir viešosios teisės pagrindu pagrįstus turtinius reikalavimus) [16, p. 127].

Dabartinio CK normos leidžia ne tik teisių pirkimą – pardavimą (CK 6.425 str. – 6.427 str.), tačiau numato ir jų įkeitimą (CK 4.198 str. 1 d.) bei kitokį disponavimą turtinėmis teisėmis. Tačiau būtina pastebėti, kad specifiniam nuosavybės teisės objektui – turtinėms teisėms, daiktinis teisinis režimas yra taikomas ne visa apimtimi. Pavyzdžiui, vertybinių popierių atžvilgiu vindikacija negalima. Jeigu savininkas galėtų pareikšti vindikacinį ieškinį net ir asmenims, su kuriais jį sieja sutartiniai santykiai, ginčydamasis savininkas įgytų tokį akivaizdų prioritetą, kad bet kokie sutartiniai daikto perdavimo sandoriai būtų negalimi ir visą daiktų apyvartą sudarytų tik patys paprasčiausi pirkimo ir pardavimo sandoriai [12, p. 36]. Be to, apskritai yra manytina, kad turtinių teisių pirkimas – pardavimas yra ne kas kita, kaip atlygintinė cesija. Todėl šio objekto pirkimo – pardavimo santykiams visų pirma turėtų būti taikomos reikalavimo perleidimą reglamentuojančios normos (CK 6.101 str. – 6.110 str.). Iš to galima spręsti, kad turtinių teisių dalyvavimas civilinėje apyvartoje pagal daiktinės teisės normas yra tam tikra prasme ribojamas.

Todėl gal reikėtų sutikti, kad kiekvienas subjektinės teisės objektas (tarp jų ir turtinės teisės) turėtų turėti tik jam būdingą teisinį režimą, kadangi to reikalauja skirtingų objektų savybės. Toks subjektinės teisės objektų išskyrimas neturėtų vien tik teorinės reikšmės, tačiau pasižymėtų ir tam tikra praktine nauda. Juk sutikus su prielaida, kad visi objektai yra pasižymintys vienodomis teisinėmis savybėmis, šiems objektams reikėtų taikyti vienodą teisinį režimą, kiek tai susiję su jų gavimu (įgijimu), perleidimu, apsauga ir t. t. Tačiau toks apibendrintai išreikštas teisinis reguliavimas būtų labai paviršutiniškas ir netikslus. Pavyzdžiui, negalima vienodai reglamentuoti skirtingų civilinės subjektinės teisės objektų daiktų ir turtinių teisių įgijimo pagrindų, kadangi daiktą įgyti galima jį radus (CK 4.62 str.), tuo tarpu turtinių teisių rasti ar pamesti neįmanoma. Visa tai turėtų lemti, tai kad skirtingoms objektų grupėms, turi būti taikomas skirtingas teisinis režimas, t. y. daiktams turėtų būti taikomos daiktinės teisės normos, turtinėms

²Pavyzdžiui, CK 4.38 str. numato, jog „Nuosavybės teisės objektu gali būti daiktai ir kitas turtas.“

teisėms – prievolinės teisės normos, intelektinės veiklos rezultatams – intelektinės teisės normos ir t. t. Todėl pateisinamu ir logišku galėtų būti laikomas toks teisinių reiškinių reglamentavimas, kai naujai atsiradusiai vertybei (objektui), remiantis tam tikrais įstatymais, būtų kuriama savarankiška teisinė bazė ir nesistengiama šios naujos vertybės reglamentuoti tradiciniais civilinės daiktinės teisės metodais, kurie pasirodo ne visuomet tinkami.

5. DAIKTINĖS IR PRIEVOLINĖS TEISĖS PRAKTINĖS ATRIBOJIMO PROBLEMAS

Nors yra linkstama prie išvados, kad daiktinės ir prievolinės teisės supanašėjimo ieškoti neverta, tačiau kai kurių akivaizdžių šių civilinės teisės pašakių susiliejo pavyzdžių tiesiog negalima neaptarti. Galvoje turimi tie atvejai, kai problematiška yra identifikuoti tam tikro teisinio reiškinio daiktinę ar prievolinę prigimtį. Pavyzdys galėtų būti nuomos teisiniai santykiai, kurie neretai įvardijami kaip turintys tiek daiktinės, tiek prievolinės teisės bruožų. Kai kuriems autoriams akivaizdu, kad nuoma, kaip prievolinės teisės institutas, turi daiktinės teisės būdingų požymių, nes nuomos santykių turinys apima ne tik naudojimąsi, bet ir daikto valdymą [17, p. 384].

Šiame straipsnyje dėl pasirinktos tyrimo krypties ir ribotos straipsnio apimties, nebus nagrinėjami nuomos, kaip prievolinės teisės daiktiniai požymiai, tačiau bus mėginama pažvelgti į tam tikras problemas, kurios gali kilti prievolinei nuomos teisei sąveikaujant su daiktinės teisės institutais – ilgalaikė nuoma (*emphyteusis*), užstatymo teise (*superficies*) ar uzufruktu (CK 4.141 str. – 4.169 str.).

Iš pirmo žvilgsnio nuoma, kaip prievolinės teisės institutas, atrodo neturėtų būti siejama su daiktinės teisės institutais – ilgalaikė nuoma, užstatymo teise ar uzufruktu. Tačiau paanalizavus nuomos bei minėtų daiktinės teisės institutų sąvokas, galima prieiti prie išvados, dėl minėtų teisės institutų bendrumo.

Nuoma CK 6.447 str. 1 d. apibrėžiama kaip sutartis, pagal kurią viena šalis (nuomotojas) įsipareigoja duoti nuomininkui daiktą laikinai valdyti ir naudotis juo už užmokestį, o kita šalis (nuomininkas) įsipareigoja mokėti nuomos mokesčių. Tuo tarpu pažvelgus į ilgalaikės nuomos, užstatymo teisės ar uzufrukto apibrėžimus matyti, kad tai daiktinės teisės, atitinkamomis sąlygomis, tam tikrą laiką naudotis kitam asmeniui priklausančiu daiktu. Už tokį naudojimąsi, pavyzdžiui, žeme, žemės savininkui šalių susitarimo pagrindu taip pat gali būti mokamas atitinkamas mokesčių (CK 4.161 str., 4.166 str.). Taigi galima prieiti išvadą, jog tam tikrais atvejais, prievolinės teisės institutas (aptariamam atveju nuoma) ir atskiros daiktinės teisės (pavyzdžiui, ilgalaikė nuoma ar užstatymo teise), gali būti panašios savo turiniu ir netgi sutapti.

Trakim, asmuo sudaro ilgalaikę žemės prie jūros ir namo ant šios žemės nuomos sutartį su kitu asmeniu, šiuo žemės sklypu ir ant jo esančiu nekilnojamu daiktu naudojasi 20 metų, nebloginą jo kokybės, nestato statinių, nesodina daugiamečių sodinių ir neatlieka kitų darbų, kurie

iš esmės padidintų naudojamos žemės vertę, o išnuomotus objektus naudoja savo asmeninoms reikmėms tenkinti (pvz., poilsiu), už tai žemės savininkui mokėdamas šalių sutartą atlyginimą. Manytina, kad paminėtas faktinis santykis atitinka tiek nuomos (prievolinės teisės prasme), tiek ilgalaikės nuomos (daiktinės teisės prasme) požymius. Todėl keltinas klausimas, ar toks nekilnojamojo turto nuomininkas naudojasi išsinuomotu turtu daiktinės teisės ar prievolinės teisės pagrindais, kitaip tariant, ar nuomininkas sudaręs nuomos sutartį dėl žemės ir namo ant jos, įgyja daiktinių teisių į šį turtą, ar tik prievolinių. Akivaizdu, jog atsakymas į šį klausimą yra svarbus ne tik teoriniu, bet ir praktiniu požiūriais, kadangi siekiant nustatyti nuomos teisės pabaigos pagrindus, nuomininko teisių gynimo būdus ir kitus dalykus, būtina išsiaiškinti santykiams taikytinos teisės prigimtį ir apimtį. Pavyzdžiui, jeigu šalių sutartyje nebuvo aptarta daiktų subnuomos teisė, tai pripažinus, jog nuomininkas naudojasi nekilnojamuoju turtu ilgalaikės nuomos pagrindais, nuomininkui yra leidžiama be daiktų savininko sutikimo subnuomoti daiktus (CK 4.168 str. 5 d.), tuo tarpu kvalifikavus šalių santykius kaip įprastus nekilnojamojo turto nuomos, nuomininkas galėtų subnuomoti daiktą tik esant išankstiniam rašytiniam daiktų savininko sutikimui (CK 6.490 str. 1 d.).

Beje, sunku atriboti gali būti ne tik nuomą nuo paminėtų daiktinių teisių (ilgalaikės nuomos, užstatymo teisės ar uzufrukto), tačiau taip pat ir panaudą, kaip prievolinės teisės institutą, nuo minėtų daiktinių teisių.

Pateikti pavyzdžiai neabejotinai patvirtina, kad yra svarbu tinkamai kvalifikuoti tarp šalių susiklosčiusių santykių teisinę prigimtį, t. y. nustatyti, ar tokie santykiai yra daiktinės ar prievolinės kilmės. Tačiau keltinas klausimas, kokiais kriterijais vadovaujantis, galima tinkamai tą padaryti.

Manytina, kad tokių kriterijų galėtų būti keletas. Pirmiausia vertinant, ar civilinio teisinio santykio šalis sieja daiktiniai ar prievoliniai santykiai, būtina atsižvelgti į CK reikalavimus, kurie taikytini vienokioms ar kitoms teisėms atsirasti. Pavyzdžiui, CK 1.74 str. 1 d. 1 p. nustatyta privaloma notarinė forma sandoriams dėl daiktinių teisių į nekilnojamąjį daiktą perleidimo ir daiktinių teisių bei nekilnojamojo daikto suvaržymo. Taigi, jeigu siektume nuomos teisinius santykius kvalifikuoti kaip ilgalaikės nuomos arba užstatymo teisės, tai pirmiausia turėtume atsižvelgti į sandorio formą, t. y. nustatyti, ar sandoris sudarytas notarine forma. Nesant sandorio notarinės formos, negalėtume nuomos sutarties kvalifikuoti kaip ilgalaikės nuomos ar užstatymo teisės, nes priešinga situacija prieštarautų CK 1.93 str. 3 d.

Kita vertus, gali pasitaikyti atveju, kai sandorio forma, gali atitikti įstatymo reikalavimus, tačiau sandorio turinys gali skirtis nuo sandorio šalių tikrosios valios. Todėl svarbus ne tik formos, bet ir turinio aspektas, t. y. būtina aiškintis tikrąją šalių valią ir nustatyti, kokią sandorį šalys siekė iš tikrųjų sudaryti (pavyzdžiui, ar sudaryti nuomos sutartį, ar nustatyti užstatymo teisę). Vadinasi, tik atskleidus šalių tikrąją valią, įvertinus šios valios išraiškos formą, galima

tinkamai kvalifikuoti šalis saistantį teisinį santykį, parinkti šiam santykiui taikytinas materialines teisės normas.

Taigi matyti, kad praktinėse situacijose ne visada paprasta ir lengva nubrėžti aiškią ribą tarp daiktinės ir prievolinės teisės, tačiau tai nereiškia, kad tokios ribos nereikia stengtis ieškoti. Kaip pažymima teisinėje literatūroje, daiktinio teisinio santykio atribojimas nuo prievolių, ypač tų, kurių objektas taip pat yra daiktas, iki šiol yra aktualus ir įstatymų leidybos, ir teisės normų taikymo bei subjektyvių teisių gynimo srityje [17, p. 96].

IŠVADOS

1. Civiliniai daiktiniai teisiniai santykiai formuojasi ne kaip asmens santykis su daiktu, tačiau kaip asmens santykis su kitu asmeniu dėl daikto. Daiktiniam teisiniam santykiui pasireiškiant kaip santykiui tarp asmenų, darytina išvada, kad šis santykis realizuojasi su prievolių teisių, t. y. asmenų teisių ir pareigų sąveikos pagalba.

2. Daiktinės teisės pažeidimo atveju, kai sunaikinamas daiktas, daiktinis teisinis santykis išnyksta, dėl to kyla naujas savarankiškas prievolinis teisinis santykis.

3. Nors galioja bendra taisyklė, kad prievolinės teisės yra priemonė užtikrinti daiktinių teisių apyvartą, tačiau kai kurios daiktinės teisės, t. y. įkeitimas, daikto sulaukymo teisė ar daiktinės teisės suvaržymai ir kt., tarnauja kaip prievolinės teisės egzistavimo užtikrinimo būdai.

4. Turtinių teisių dalyvavimas civilinėje apyvartoje pagal daiktinės teisės normas yra tam tikra prasme apribotas, t. y. daiktinės teisės normos turtinių teisių apyvartai taikomos su išimtimis.

5. Siekiant išvengti „teisės į teisę“ konstrukcijos, reikėtų naujai atsiradusiai vertybei (objektui) pasitelkus tam tikrus įstatymus kurti savarankišką teisinę bazę ir nesistengti šios naujos vertybės reglamentuoti tradiciniais civilinės daiktinės teisės metodais.

6. Tik atskleidus asmenų tikrąją valią, įvertinus šios valios išraiškos formą, galima tinkamai kvalifikuoti asmenis saistantį teisinį santykį, priskiriant jį arba daiktinės, arba prievolinės teisės reguliavimo sričiai.

LITERATŪRA

1. Kiršienė J. Akcininko teisių į bendrovės turtą prigimties teoriniai ir praktiniai aspektai // Jurisprudencija. 2002, Nr. 31 (23).
2. Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. – Vilnius: Justitia, 2002.
3. Jovaišas K. Nuosavybės teisinis režimas // Teisės problemos. 2006, Nr. 3 (53).
4. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004.
5. Wright D. The Remedial Aspects of Equitable Property. Contemporary property law. – Aldershot: Ashgate, 1999.
6. Baron, Jane B. „The Expressive Transparency of Property“. Columbia Law Review, Vol. 102, 2002. <http://ssrn.com/abstract=296230>, prisijungimo laikas:

2008-03-05.

7. Vitkevičius P. S. Civilinės teisės normų ir civilinių teisių santykių teisinio reglamentavimo problemos // Teisė. 51 tomas. 2004.
8. Скворцов О. Ю. Защита права собственности и судебно – арбитражная практика. – Москва. 1997.
9. Vitkevičius P., Vėlyvis S., Mikelėnas V. Civilinė teisė. – Kaunas: Vija, 1998.
10. Pakalniškis V. Daiktai civilinių teisių sistemoje // Jurisprudencija. 2005, Nr. 71 (63).
11. М. И Брагинский, В. В. Витрянский. Договорное право. Общие положения. Книга первая. – Москва, 2000.
12. Kiršienė J. Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S)/ MRU.- V., 2003.
13. Fedosiuk O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20).
14. Pakalniškis V. Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20).
15. Баибак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. – Москва: Статут, 2005.
16. Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas. – Vilnius, 2001.
17. Ambrasienė D. Baranuskas E. Bublėnė D. Civilinė teisė. Prievolių teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
18. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000 m. rugšėjo 6 d. Nr. 74.
19. LAT 2001-04-18 nutartis, civilinėje byloje Nr. 3K-3-451/2001, UAB „Alksnynė“ v. UAB „Holvita“, www.infolex.lt/Praktika, prisijungimo laikas: 2008-03-17.
20. LAT 2007-11-16 nutartis, civilinėje byloje Nr. 3K-3-512/2007, Vokietijos draudimo bendrovė „Zurich Versicherung AG“ v. S. M., www.infolex.lt/Praktika, prisijungimo laikas: 2008-03-10.
21. LAT 2001-05-28 nutartis, civilinėje byloje Nr. 3K-3-627/2001, Kauno miesto valdyba v. L. A. S., S. J., L. J. K., www.infolex.lt/Praktika, prisijungimo laikas: 2008-03-09.
22. LAT 2006-06-05 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-377/2006 Klaipėdos apskrities viršinininko administracija ir VĮ Valstybės turto fondas v. I. M., www.infolex.lt/Praktika, prisijungimo laikas: 2008-03-09.

SOME PROBLEMATIC ISSUES OF THE RELATION BETWEEN MATERIAL (REAL) LAW AND LAW OF OBLIGATIONS

Justas Sakavičius*

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

This article discusses some problematic issues of the relation between material (real) law and the law of obligation, analyses the interaction between these two laws and discusses consequences of such interplay. The main purpose of this paper is to indicate some problematic issues of the interplay between material law and the law of obligations, also to point out guidelines for separating material law institute from the law of obligations and to emphasize the need for such distinction. The first part of this article looks at material law using obligatory categories and tries to ground the statement that material legal relationships are influenced by obligatory relationships. The conclusion is made that material legal relationship is embodied only with the help of obligations. The second part of the article describes the main forms of the interaction between material law and the law of obligation. Three types of the interplay between them are indicated: first, material (real) law can originate as a consequence of obligatory relationship; second, some material (real) legal relationships can determine appropriate obligations; and third, material (real) relationships are able to transform into new obligations in a case of tort against someone's material right. The third part of the article reveals that obligatory law not always serves as the reassurance of material circulation. The discussion is initiated to prove that in some cases, rules of material law can be used to safeguard the stability of obligatory relationship. However, the conclusion is made that the theory of civil law and judicial practice in Lithuania commonly accepts the hierarchy of material law against obligatory law. The fourth part of this article is dedicated to discuss problems of an approach of material law and the law of obligations. In the light of this aspect, a problem of "right to right" is emphasized. The conclusion is made that the legal construction of "right to right" is not legally correct and should be avoided in theoretical and practical fields of civil law. Further, it is emphasized that a distinction between material (real) law and the law of obligations has not lost its importance, and it is necessary to take into consideration different legal regulation of material (real) and obligatory relationship. This aspect is also highlighted in judicial practice of Lithuania's Supreme Court. The fifth, the last part of the article, analyses a practical example of distinguishing material law from obligatory law. As an example, legal regulation of rent in the Lithuanian Civil Code was presented and analyzed. The author is try-

ing to present a practical example how easily a rent as the institution of obligatory law, can be confused with a rent (emphyteusis) as material law. To avoid such of confusion in qualifying legal relationship of rent, some guidelines are pointed out. Some conclusions have been drawn.

Keywords: property law, law of obligation, obligation, relation, 'right to right', interest, rent, *emphyteusis*, *superficies*.

---

*Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil and Commercial Law, doctoral student.